

Dertig jaar Stappenmethode

Van de redactie

Dit jaar is het dertig jaar geleden dat de Stappenmethode uitkwam. Deze succesvolle leermethode is ontwikkeld door Cor van Wijgerden en Rob Brunia. Een goede reden voor de redactie om Cor van Wijgerden te interviewen.

Kan je kort aangeven hoe de Stappenmethode ontstaan is?

“Ik was bondscoach (van 1981-1991 – red.) en in mijn takenpakket zaten 100 uren per jaar voor hulp aan de regionale bonden. Een van mijn doelen was dat elke regionale bond zijn eigen training voor de (top)jeugd zou opzetten - een enkele bond deed dat al wel. Niet alleen was er gebrek aan trainers, maar ook de beschikbare trainers aarzelden omdat geschikt materiaal (vooral op lager niveau) ontbrak. Dat probleem was bekend omdat Juniorenschaak van Withuis niet voldeed en de KNSB een alternatief wilde. Mijn stencils voor de landelijke top waren ‘ietsje’ te lastig.”

Wat waren jullie oorspronkelijke doelen in 1988?

“We begonnen al in 1985, en veel meer dan dat we materiaal voor trainers en leerlingen wilden maken was er niet. Voorop stond wel, dat als je leerde schaken, dat van begin af aan zo goed mogelijk moest gebeuren. We wilden dat kinderen langer zouden blijven schaken. Dat lukt alleen maar als de speelsterkte gestaag toeneemt. Als je na twee jaar nog steeds stukken weggeeft, haakt een kind vroeg of laat af. Meestal vroeger.”

Hoe keek de schakwereld tegen de nieuwe methode aan in de beginjaren?

“Wisselend. Gelukkig was er meer dan genoeg enthousiasme, en dat stimuleerde

om door te gaan. De bond stond deels aan de andere kant. De meerderheid van het bestuur wilde aan Jeugdschaak van Withuis vasthouden. Rob en ik zijn bij een bestuursvergadering van de KNSB langs geweest om onze plannen toe te lichten. De mare gaat dat de KNSB het risico niet aandurfde om een en ander uit te geven. Dat is gebaseerd op een financieel plaatje op één A4-tje van de toenmalige penningmeester. Van twee kanten kreeg ik het epistel toegespeeld. Ja, er waren zeker mensen

binnen de bond die het goed met ons voor hadden.

De financiële man ging uit van absurde bedragen: de handleiding van 128 bladzijden moest in de verkoop f 29,90 kosten, en de kostprijs voor de KNSB die hij hanteerde was anderhalf keer hoger dan de prijs die ik nu (dertig jaar later!) betaal voor een boek van 240 bladzijden bij dezelfde oplage. Er moest 93% van de oplage verkocht worden voordat de KNSB uit de kosten zou zijn. Alleen de auteurs zouden er flink aan verdienen. Voor mij was in ieder geval duidelijk dat het afwijzen van de methode al bij voorbaat vast had gestaan.”

Welke medewerking of meevallers schieten je te binnen?

“De sponsoring van OHRA en VSB kwam voor de methode op een goed moment. De persman van OHRA, Jan Rotmans, zag direct dat de losse vellen met opgaven perfect waren voor een logo. Hij vond dat prima reclame met een breed bereik en relatief lage kosten. Dat door het illegaal kopiëren de verspreiding toenam, sprak hem wel aan!

Het VSB-schoolschaakplan was voor het jeugdschaak van meer betekenis. Gelukkig kwam er een sterke kracht van de bank: Guido Lodders. Hij moest het VSB-plan in goede banen leiden. Hij zag een breder nut voor de methode. In deze tijd zijn er ontzettend veel trainerscursussen gegeven. Ik gaf er tientallen. In Apeldoorn had ik 36 cursisten, mede dankzij de plaatselijke promotor, de heer Bruins. Lesgeven stond centraal en de Stappenmethode speelde een rol. Dat kwam de verspreiding ten goede, al was het zeker geen reclamecampagne. Precies zoals ik later in Duitsland mijn workshops gaf. Prachtig hoe dat in het Duits klinkt: Der Schwerpunkt der Veranstaltung lag nicht auf der Stappenmethode als

solcher, sondern vielmehr auf der bestmöglichen kind- und entwicklungsgerechten Trainingsgestaltung.“

Ben je tevreden met wat er bereikt is?

Nee eigenlijk niet. Ik kom terug op wat ik zojuist door een Duitser heb laten verwoorden. De Stappenmethode is gemaakt om het schaken in Nederland te bevorderen en iedereen die wil de kans te geven een sterke schaker te worden. Een trainer is bijna onontbeerlijk, maar die heeft aan de handleidingen steun. Ze zijn een middel om een doel te bereiken: namelijk kinderen (en volwassenen) beter te leren schaken. Het is jammer dat andere zaken (een diploma, het nummer van een Stap, het kunnen oplossen van opgaven en de ambitie van ouders) voorop staan. Van belang is strikt genomen alleen maar de inhoud van de partijen van de leerlingen. De gespeelde zetten bepalen wat er gedaan moet worden, en, niet onbelangrijk, wat er zeker niet gedaan moet worden. De trainer moet het leerproces (met het doel beter schaken) begeleiden. Dat gebeurt veel en veel te weinig. Dat is teleurstellend omdat er in het verleden en nu genoeg voorbeelden zijn wat er bij een goede aanpak te bereiken is.

Gevolg is dat de kinderen veel minder goed leren schaken dan mogelijk is, en progressie uitblijft (dat is zo als je te snel gaat). Dat is een belangrijke reden waarom veel kinderen te vroeg afhaken. Veel tijd erin stoppen, maar toch vastlopen. Funest, want nieuwe leden moeten uit de jeugd komen. Alle aandacht moet gaan naar het vasthouden van kinderen. Dat heeft een veel grotere urgentie dan 100.000 kinderen leren schaken. Dat is goed voor de uitgever van Stap 1 (maar vast niet de bedoeling), maar structureel gaat dat - als er niets verandert - even weinig doorstromers opleveren als nu het geval is.

Natuurlijk haakt het overgrote deel van de kinderen bij de overgang naar de middelbare school af, dat is altijd zo geweest. Zorg er daarom voor dat ze op dat moment Stap 3/4-niveau hebben qua speelsterkte. Met dat niveau kun je later met goed fatsoen in een schaakclub herintreden. Met Stap 2-niveau verlies je vrijwel alles en word je geen lid.

Dit verhaal heb ik al vaak verteld, vooral aan bestuursleden, talentcoaches en trainers. Ik besef ook dat de tijd veranderd is, maar dat wil niet zeggen dat we met een betere aanpak de trend niet kunnen draaien. In het jaarbericht van 2017 van de KNSB lees ik: "In 2017 zijn er 107 Schaaktrainers 1 en 6 Schaaktrainers bij gekomen." Trainer 2 zal dat wel zijn (Stap 2 en Stap 3). "In 2017 is de commissie Kadervorming niet samengekomen." Dat schiet dus niet op.

Positief is dat een deel van de jeugd wel doorbreekt. Dat bewijst dat het kan: goede training en hard werken is de voorwaarde. Talent is handig, maar niet noodzakelijk. Wie zei ook al weer dat hij iedereen die ervoor wilde werken 2300 kon laten halen?"

Wat is de voornaamste rol van Rob Brunia geweest?

"Verreweg zijn belangrijkste inbreng was zijn aanpak hoe je kinderen (en beginners in het algemeen) schaken moet leren. Je moet uitgaan van hoe een kind speelt, en niet van de spelregels. Mat (zetten) moet wachten. Verder kwamen natuurlijk zijn opleidingen (pedagogiek en neurologie - niet afgemaakt) goed van pas. Voor mij was zijn kennis en enthousiasme een stimulans om van een zo breed mogelijk gebied veel meer te weten te komen. Nog steeds houd ik de onderwijskundige ontwikkelingen die voor de methode van belang zijn zo goed mogelijk bij. Beiden fungeerden we als elkaars klankbord. Met plezier denk ik terug

aan onze wekelijkse bijeenkomsten en de vele treinreizen die we samen maakten op weg naar trainingen."

Is de methode nu voltooid of zijn er nog steeds verbeterpunten?

"Af is een methode nooit. Niet voor niets breng ik nog steeds wijzigingen aan in de handleidingen en werkboeken. Voor de goede orde: ik vind ze nodig. De handleidingen van Stap 1, 2, 3 en 5 zijn de laatste vijf jaar redelijk ingrijpend veranderd.

Een wijziging die op zijn plaats zou zijn is een psychologische. De stappen 1 tot en met 6 zouden herverdeeld moeten worden van 1 tot en met 12. Schakers, kinderen, ouders, en helaas ook trainers, zien het doorwerken van een stap als doel. Het kunnen oplossen van de opgaven en het behalen van een diploma zegt weinig over de speelsterkte. Ook rating zegt op laag niveau niet heel veel, al is die wel een indicatie. Het toeval speelt in de partijen op dit niveau nog een grote rol. Als de tegenstander drie stukken voorstaat maar mat in één toelaat, wint vast niet de sterkste speler. De nummering wijzigen is praktisch niet haalbaar. Kortom, een historische inschattingsfout."

Waar ben je het meest trots op als je kijkt naar de methode?

"Trots ben je als je iets presteert waarvan je dacht, dat kan ik niet, en het lukt toch. Voldoening dekt de lading beter. Ik ben tevreden over het geheel. Genoeg anderen denken er ook zo over. Het meest recente 'bewijs' mailde Victor Hendriks (op eigen initiatief bezig met een promotietoer van drie maanden!) me uit Amerika: "Veel trainers gesproken en veel lovende woorden gehoord. Een lerares in het bijzonder. Zij heeft een full time baan bij een scholen-district maar geeft enkel schaakles. Ze vertelt

iedereen hoe ongelooflijk goed de Stappenmethode is. ‘The best you’ve ever seen’, en laat dan vol passie de opgaven zien die zij het meest uniek vindt.

‘If you would, next time you speak to Cor, please tell him how much I love his work and how much it helps me every day. It’s such an amazing life work.’ ”

Waarom heb je amper van marketing gebruik gemaakt?

“Rob en ik hebben twee jaar tijd geïnvesteerd om de methode op te zetten. Wij verdienden ons brood op een andere manier. Mijn leerlingen die destijds op bezoek kwamen voor de training prijzen nu nog de uitstekende kwaliteit van de lunch. Daarop hoefde dus niet bezuinigd te worden. De startkosten waren te behappen, en zoals gezegd was de ondersteuning van OHRA en VSB in het belang van beide partijen. De KNSB droeg ook bij aan de kosten maar verdiende er door de verkoop ook aan. De mond-tot-mondreclame voldeed uitstekend en de omzet steeg gestaag. Ik heb dus nooit overwogen om te adverteren, of wat dan ook. Het feit dat de prijs van de werkboeken van 56 bladzijden sinds 1993 (f 10,00) met niet meer dan ruim 1% is gestegen, geeft aan dat geld verdienen niet de echte drijfveer was of is (€ 4,60 = f 10,14 gulden). Ik vermoed dat de inflatie hoger ligt!”

Hoe ziet de (nabije) toekomst van de Stappenmethode eruit?

“Ik wacht de ontwikkelingen af. Ik verwachtte in 2006 al een terugloop van de verkoop maar het tegenovergestelde is waar, al lopen de hogere stappen in Nederland een stuk minder. Gelukkig voor mij is er meer buitenland dan binnenland. Genoeg mensen begrijpen dat de computer toch niet het verwachte wonder is. Laat ik wat aan reclame

doen: Zie Handleiding voor schaaktrainers Stap 2.

Nieuwe boeken komen er waarschijnlijk niet meer. Stap 1 tot en met Stap 3 is volledig. De mixboeken zijn een succes. Deze zomer moet er al een herdruk voor Stap 1 mix komen. Twee boeken stonden gepland: een over het bespreken van partijen, en de ander over de opening. Beide voor een markt (Stap 3 en hoger) die fors krimpt. Ander materiaal voor de hogere stappen blijft geduldig op mijn computer staan.”

Een overzicht van het Stappenmateriaal